

Ombord

Drikkevisen og den danske drukkultur

CAMILLA SKOVBJERG PALDAM

*Løft din pokal!
se en portal
åbnes for dit blik af den ædle drik.
Over tidens store vand,
fra vor ungdoms lyse land
bringer vinen minderne tilbage.
(Broder skænk i)*

For ganske længe siden skrev Anakreon, Alkaios og Horats hæderkronede drikkeviser. Ifølge Salmonsens Konversations Leksikon er det dog “først i de sidste Aartier af 18. Aarh., at Drikkevisen bliver den oplyste Tredjestands Yndlingspoesi” i Danmark, og det ikke som underholdning fremført af en enkelt sanger ledsaget af citarspil, som man regner med, at det gik for sig i antikken, men som fællessang, hvilket ellers hidtil primært havde været forbeholdt salmer. Drikkeviserne blev i første omgang sunget i klubber, men udgivelsen af visesamlinger omkring år 1800 hjalp til at sprede dem til middelstandens hjem, hvor de dengang som nu blev sunget ved skabelige lejligheder. I dag kan man næppe kalde drikkevisen for danskernes “yndlingspoesi”. Men drikkeviserne er stadig – sammen med julesalmer, midsommervisere og fødselsdagssange – blandt de oftest hørte fællessange til familiefester og firmafrokoster, studentergilder og herremiddage, i måneskinsnætter og sommermorgener. Det kan være viser, der blot handler om at sige skål (herunder ikke mindst snapseviser), eller viser som hylder alkoholens evne til at bortviske sorger, skabe glæde eller bringe minderne om “gamle dage” levende frem. Ofte besynges også andet end alkoholen, det kan f.

eks. være helsen, sommeren, kvinden, fødselaren eller venskabet. Og der findes episke drikkeviser, der fortæller en god fuldskabs historie. Vi bruger sangen til at skabe kontakt og løsne op for stemningen – eller blot til at få noget hældt ned ud fra devisen, at når vi har fået noget indenbords, glider det hele nok lidt lettere. Sangen fungerer under alle omstændigheder som stemningsløfter og sammenryster, hvilket kommer eksplicit til udtryk, når den bruges til at hilse på hinanden, som i “Vi skåler med vore venner...” eller “Så hæver vi, så sænker vi” (melodi: “Oh Tannenbaum”). Det er sådan, vi gør her til lands. Kan vi ikke mødes andre steder, er skålen i det mindste altid neutral og sikker grund – med hævet glas og smilende nik med hovedet viser vi vores velvilje. Drikkeviser burde således være noget man glædede sig over og værnede om: Primært som en munter kollektiv fællesskabsbekræftelse. Sekundært som et velkomment afbræk i konversationen. Når man alligevel kan blive helt træt ved ordene “og så har jeg taget en lille sjov sang med til lejligheden”, bundet trætheden ikke så meget i drikkevisetraditionen som sådan (med mindre man i det hele taget skyr fællessange), som i drikkeviserne selv. De er ikke altid fornøjelige. Deres kvalitet er mildest talt svingende. Ja, rent faktisk er der mange pinagtigt dårlige, ulideligt platte drikkeviser i omløb, som for eksempel:

Hvem sidder der bag bordet,
med flasken for sin mund?
Med bræk ned af sin skjorte
og tar et lille blund:
Det er såmænd en stødder,

som drak den sidste vin.
Så lad os alle fejre,
at vi er fordrukne svin.

Måske er rationalet bag de usselt sammenflikkede sange, at teksten som sådan betyder mindre, blot den afsluttes med en skål, og at man med den berusede manglende eller i det mindste svækkede dømmekraft alligevel ikke hæfter sig ved den. Men det gør man. Og det bliver i bedste fald med forceret munterhed, at man skyller en sang som den ovenstående ned. Selvom visetekster ifølge Salmonsens Konversations Leksikon fra 1928 pr. definition bevæger sig “hen imod det jævne og letfattede med en Fjernelse fra højere poetiske og vanskelig tilgængelige Forestillinger”, kunne man ønske sig en grænse for denne bevægelse. Teksten og melodien skal selvfølgelig kunne synges af uskoledede sangere, og hurtige, varierede og ordrige lieder, som f.eks. Mozarts “Trinklied” kommer derfor aldrig til at fungere som drikkeviser til almindelig fællessang. Men der er langt derfra og til laveste fællesnævner som “Hvem sidder der bag bordet”. Indrømmet, det er nok et af de værre eksempler, som selv i farveprint næppe vil kunne snige sig med til en hvilken som helst familiefrokost, men skåret over samme læst finder man i en nedtonet udgave utallige pænere, men stadig platte og ikke mindst vældigt kedsommelige og indholdstomme drikkeviser, som den ret udbredte snapsesang “Haps, haps, haps”, der synges på “Sur, sur, sur, lille bi omkring”:

Haps, haps, haps,
nu skal vi ha' snaps.
No'et der vækker appetitten,
no'et der rykker i banditten
haps, haps, haps
nu skal vi ha' snaps

Flere eksempler i samme boldgade er “Hils, hils, hils, nu ska' vi ha' pils” på samme melodi som “Haps, haps, haps”, “Nu tager vi den” (der gentages 12 gange) eller “nippe, nippe”, der i sin helhed lyder “nippe, nippe, nippe, nippe, / nippe, nippe, nippe, nippe, / nippe, nippe, nippe os en lille tår”. Visernes

forudsigelige rim og mange gentagelser gør dem måske nok lette at huske og synge, men sjovt er det ikke.

Det behøver dog ikke være sådan, og man skal blot lytte over sundet til vort svenske broderfolk for at finde en langt rigere, levende drikkevisetradition. Denne har Christina Mattson, chef for det nordiske museum i Stockholm, netop beskrevet grundigt i bogen *Från Helan till lilla Manasse. – Den svenska snapsvisans historia*, hvor hun gennemgår snapsvisens brug og historie i Sverige og svensktalende Finland. At traditionen virkelig lever, underbygges af, at drikkeviser synes at være fast bestanddel af svenske og finske hjemmesider for studenterforeninger og lignende. Den Åländska Studentföreningen i Helsingfors har for eksempel 48 drikkeviser, mens “Sångboken” på den finske teknologforenings hjemmeside (www.tf.hut.fi) indeholder mange hundrede.

Nu tænker flere måske, at den i Danmark mest kendte, svenske drikkeviser “Helan går” da også synes at høre til i kategorien af meget enkle skålsange, men det er rent faktisk kun i den danske variant, at man ikke kommer længere end til “hopp fallera, la, lej”. For “Helan går” er blot første del af et længere snapsritual, der har en lille sang med egen melodi for hver snaps, man drikker (systemet går op til hele syv snaps). Den første snaps hedder Helan (det er den, vi kender), den anden Halvan, så kommer Tersen, Kvarten, Kvinten etcetera. Verselinien “och den som inte helan tar, han heller inte halvan får”, handler således ikke – som mange danskere misforstår den – om hele og halve snaps, men om den første og den anden.

Svenskernes drikkeviser består også af andet end veludviklede snapsritualer. Bellmann har bestemt ikke levet forgæves – *Fredmans sånger* og *epistlar* (1790) synges stadig, herunder “Gubben Noach” (*Fredmans sånger no. 35*) og “Drick ur ditt glas” (*Fredmans epistlar no. 30*) som nogle af de mest kendte. Melodierne er smukke, lette og melodiske, og teksterne hopper muntert med, fulde af bægerklang, dans og livsglæde. I denne tradition kan også nævnes Gunnar Wennerbergs studenterdrikkeviser fra *Gluntarne* (1850), der formår at fange den glæde og højstemthed rus kan have, f.eks. i “Herre min Gud, vad

den månen lyser”, der foregår en måneskinsnat på slotsbakken i Uppsala. Kender man ikke handlingen i *Glunterne*, er der ikke noget i teksten, der peger eksplicit på druk og fuldskab, men hører man den, er der ingen tvivl. Den smukke melodis kromatiske løb gør den dragende skæv og blå. Rusen er noget, man kan læne sig tilbage i.

Denne type viser høres sjældent i Danmark (og hvis de høres, er de ofte svenske). Der er dog ingen nødvendighed i dette, for der findes en mængde lignende danske drikkeviser, skrevet i slutningen af 1700-tallet og starten af 1800-tallet af blandt mange andre Knud Lyhne Rahbek, Frederik Høegh-Guldberg, Adam Oehlenschläger og P. A. Heiberg. Disse drikkeviser kan sagtens stå mål med svenskernes, både hvad angår bacchantisk rusbegejstring, patos og naturromantik, som her i Oehlenschlägers “Velkommen, varme Purpurskaal” fra *Røverborgen*:

Velkommen, varme Purpurskaal!
I Skoven fra det røde Baal.
Din Virak sig i Træet slynger,
Mens Heltene din Lovsang synger.
I grønne Skygge hvirvle sig
Den lyse Lue høit for dig!
: |: O Bacchus! hør ved Bægerklang
Vor Jægersang, vor Røversang! :|:

Ei Bacchus elsker Borg og Stad,
I Lovets Hvælving er han glad;
Der Bækkens Pige ham forlyster,
Mens drukne Satyr Druen kryster.
Naar Livet grændser vildt til Død,
Og Blod gjør Vinen dobbelt rød,
: |: Da glæder ham ved Bægerklang
Vor Jægersang vor Røversang. :|:

Det bedste mangler os dog nu,
O, Fader Pan! det sende du:
Med runde Skuldre, røde Kinder,
En liflig Skare Bacchantinder,
Som rase hen ad dunkle Sti,
Saa rovbegerlige som vi.
: |: Da lyder dig bag Skovens Hang
Vor Jægersang, vor Røversang. :|:

Hvis man er interesseret i disse viser, kan de stadig findes, der er f.eks. samlet små 200 på www.kalliope.org. Men måske skal de have lov at ligge. Måske skal der vidder, skærgård og granskove til, for ikke at blive kvalt i Oehlenschlägers højstemthed. Bacchus og satyrer på dansende klove kan synes for meget på parcelhusmatriklen. Men det er heldigvis også muligt at finde nyere danske rus-perler, der besynger rusen mere tidssvarende. Nogle af de bedste visers drikkevisepotentiale stækkes dog af, at de egner sig småårligt til fællessang, og at besyngelsen af alkoholen i øvrigt ikke er uden en ironisk undertone; herunder bl.a. Svantes drikkeviser, der selvom hver strofe ender med “man må holde humøret vådt, jeg er fuld og jeg har det godt” aldrig rigtig overbeviser os om dette, eller “Ølhunden glammer” fra P.H.-revyen på Nørrebros Teater 1929. Helt anderledes munter og ubekymret i såvel tekst som melodi (og dermed mere velegnet som egentlig drikkeviser) er Halfdan Rasmussens “Noget om drankervej”, hvis sprudlende fantasifuldhed leder tanken hen på Ben-nys syrede badekar. Første strofe lyder:

I dag kom der regn ja for dølen,
det regner så rugen bliver blå.
Jeg går med champagne i sjælen
og bøhmand og regnfrakke på.

Her møder vi beruselsen, når den er bedst. Verden er åben, overraskende og fuld af farver, lige til sidste strofe (der er udeladt i *Lystige viser*), hvor rusen damper af og ensomhed og melankoli lurder. Foruden “Noget om drankervejr” har Halfdan Rasmussen skrevet tekst til adskillige deciderede snapsesange, herunder “Snapsen står skænket”, “Som en stjerne” og “Havet har farlige klipper og skær”. Det er enkle viser om at drikke mere, men med anderledes vid, bid og sprogligt overskud end “Haps, haps, haps”. Og især “Som en stjerne” har foruden en fin lille tekst også en køn melodi.

Blandt de længere, episke drikkeviser finder man Holger Drachmanns “Den ædelige brændevin” om en mand, der træt af livet drikker sig ihjel. Han har en flaske med til trøst i kisten og videre med op i

himlen, hvor St. Peter, Gud og englene lader sig begejstre af akvavitten i en grad, at englene farer ned til jorden for at hente mere. Trist er dog slutningen for de små faldne bevingede: præsterne genkender dem ikke som engle og spærrer vejen til værtshusene i tro på, at brændevin kun er for djævle. Akvavitten hyldes, kirken drilles, og det hele egentlig ganske fornøjeligt og fint understøttet af en charmerende melodi, som indeholder elementer af såvel middelalderviser som barok.

Et skæmtende, folkeligt modsvar til den høje moral er også Carl Viggo Meinckes "Herr Baldrian" fra 1930'erne. Den handler om herremanden Baldrian, som drikker hver dag til sin unge kones fortrydelse – "Hun var så ung, hun var så smuk, mens han var fed og blå af druk, Kling, klang, kling!". Da Baldrian en nat stiv af fuldskab opsøger sin viv, finder han også sin troubadour i sengen. Pragmatisk og fuld af selverkendelse finder han dog en løsning:

Så sandt mit navn er Baldrian! –
Dingeling, dingeling, dingeling
Så er jeg nu en ældre mand –
Dingeling, dingeling, dingeling

Min viv er ung med skøn figur,
vi to vil sammen gøre kur,
(og ønsker hun sig mer' amour,
vi ta'r endnu en troubadour –)
Kling, klang, kling

Der er således adskillige muligheder for at udvide drikkeviserepertoiret, og hvis man ikke ved, hvor man skal finde dem, kan 6 binds værket *Lystige viser* være et sted at starte. På hjemmesiden www.drikkeviser.dk kan man både finde og få optaget sange, der er direkte alkoholorienterede; dvs. skålsange og sange der hylder alkohol og/eller beruselse, men der er desværre rigtig mange af de slemme imellem. Som så ofte er de svenske nogle af de bedste, ligesom også "Prangs drikkeviser fra alverdens lande" (www.kim.prang.dk) indeholder 129 svenske mod blot 106 danske.

Hvis ret skal være ret, så lyder der selvfølgelig også andre strofer end "Haps, haps, haps" fra de danske frokostborde. Nogle af de sange, man stadig støder på, er for eksempel skål-ritualet: "Og dette skal være vor NN til ære, hurra..." eller Hans Hartvig See-

dorffs "Aquaviten" fra 1959 ("Ren som en jomfru og stærk som en bejler..."). Det er også Seedorff, der er forfatteren til "Den er fin med kompasset" (1918), hvormed vi bevæger os over i en anden type drikkeviser, der er noget tungere og mere brovtende, man kunne fristes til at sige folkeligt tyske. I denne kategori hører også "Da hønsehuset brændte", "Der var en skikkelig bondemand, han skulle ud efter øl" (på en tysk folkemelodi), eller "Hjemmebrænderi", hvor melodien ganske vist er irsk, men stemningen er sammenlignelig. Disse sange ligger langt fra såvel den pæne børnesangsstemning, der aldrig helt slipper "Haps, haps, haps", som den højstemte, svenske rus- og naturbesyngelse. Rusens ansigt er her glinsende og groft, sangene brøles gerne i en flerstemmighed, der er noget mindre harmonisk end de Bellmannske mandskors. Denne type viser kalder på kropslig aktivitet som rytmiske bank i bordet med såvel næve og krus som albue, eller alternativt fælles vuggen i armkrog. Vi er ikke som de stive svenskere. Vi forstår at more os. En favorit i denne ægte danske drukkenhedskult er "Vi sejler op ad åen". Den er oprindeligt skrevet om Odense å, men hvem bryder sig om det, ud over selvfølgelig arrangørerne af bådture på åen, der gør et nummer ud af tilhørsforholdet og sangen i øvrigt på www.aafart.dk, hvor de bl.a. skriver:

Vi ved alle, at hvor danskere samles i festligt lag, hvad enten det er i det hjemlige forsamlingshus, til fodboldkamp, eller ved sydens feriesteder, da vil man ofte høre dem bryde ud i munter fællessang [...] Den kan fortsættes i det uendelige, lige så længe lysten og kræfterne slår til, og den kræver ikke meget hukommelse. Mange gange tager folk hinanden under armen, og gynger frem og tilbage. Det symboliserer sejlsadsen på åen og styrker fællesskabsfølelsen.

De fleste har nok prøvet at være på den galej – mere

eller mindre frivilligt. For selvom sangen kan synes tilforladelig, så tag ikke fejl. Det er ikke tidens store vand, vi sejler på. Åen er en malstrøm, der kan suge enhver ind i sin tåbelige, indholdstomme snegl. Når man først sidder bænket og armkrogene låses bordet rundt, så er der ingen vej ud. Vi mimer sammen den bøvede rus, hvor alt bare sejler op ad åen og nedad igen. Det var vel nok en dejlig sang, den må vi ha' endnu en gang. Vi sejler op ad åen, vi sejler nedad igen. Det var vel nok en dejlig sang, den må vi ha' endnu en gang. Vi sejler op ad... Rus er at tage sit hoved af. Bellmann har fortabt sig i tåger af gyngende, hjernedød selvtilfredshed. Og selvom man lige så vel kunne være i en tysk Bierstube, og komponisten Emilius Carl Wilhelmi da også var af tysk musikerslægt, så er selvforståelsen, at det er åh så dansk. Vi løsner ikke bare stemningen ved at "hilse på vores venner" eller synge en hyldest til noget vi synes har værdi. Nej, nu skal vi ha' det såå sjovt. Ingen tager skade af en lille en. Bund eller resten i håret! Det er fuldskabens fascisme. Armkroge som ærtehalv for det danske fællesskab. Skruet ned og fast i sådan en sammenhæng, ak, hvad kan man så andet end skik følge, tømme sit glas, følge salens rullen og for sig selv nynne med på Svantes "Længsel efter Sverige":

Det er som at se det forjættede land
der flyder med fuldfede priser,
hvor tiden næppe har mistet sin tand
og hvor folk synger Bellmann-viser
med tyttebær i munde
i lyse birkelunde
mens jeg må blive her
som bolværkspassager
for ellers bliver jeg søsyg.